

Dasi se je profesor Kniezsa v svojih proučevanjih gibal na prostrani topografski ploskvi zgodovinske ogrske države in se je po svojih delovnih in osebnih nagljenjih najbolj povezoval z zahodnoslovanskim kulturnim svetom, se je od časa do časa v etimoloških in etnogenetičnih študijah dotaknil tudi slovenističnih snovi. Madžarsko slavistiko je že od vsega začetka zanimalo, kateri so bili predmadžarski slovanski prebivalci Panonije in ostalih področij, ki so jih Madžari po letu 896 osvojili in v naslednjih stoletjih iz njih organizirali evropskemu fevdalnemu sistemu sorodno državno oblast. Z drugimi besedami: madžarska slavistika ni nikoli izgubila izpred oči vprašanja, kakšnega izvora je tistih približno tisoč slovanskih besed, ki so jih prevzeli madžarski priseljenci, in katerih dobršen del predstavlja močan vdor leksike prvotnega prebivalstva v vsakdanjo govorico osvajačev (poljedelstvo, obrt, civilna in cerkvena uprava itd.). O tej temi obstaja danes izredno obsežna književnost. V spominskem spisu je mogoče omeniti kvečjemu to, da je profesor Kniezsa s svojimi raziskovanji kot nepristranski razsojevalec in strokovnjak za vprašanja madžarske srednjeveške fonetike in pravopisa kodeksov podprl na Slovenskem veljavno naziranje o slovenskem značaju Koceljeve Panonije. V prvi študiji *Jezik starih Slovanov v Prekdonavju* (v nemščini v *Studia Slavica* 1955), ki jo je napisal kot polemiko zavrnete bratislavskega profesorja Jána Stanislava (*Slovenský juh v stredoveku*), je s fonetično analizo toponimov dognal, da so bili prebivalci Panonije, torej okolice Blatnega jezera in dalje predniki današnjih Južnih Slovanov, konkretno kajkavskih Hrvatov in Slovencev (med katerimi, kot sodimo, na prelomu tisočletja ni moglo biti razlike). Pri tem dognanju (ki se v marsičem razlikuje od trditev madžarskih znanstvenikov Aszótha, Melicha in prvih del Eleméra Moóra) se Kniezsa sklicuje na svoje izsledke o izvoru madžarskih slovanskih izposojenk, katerih večina (ne vse! prim. mostoha, Pest itd., ki govore o bolgarskem izvoru) izhaja od panonskih Južnih Slovanov. V precizni, sintetični obliki je dokončno izdelal svoj pogled v študiji, namenjeni za V. slavistični kongres v Sofiji, *Charakteristik der slawischen Ortsnamen in Ungarn* (*Studia Slavica*, 1963).

Temu dodajam še drobec iz osebnih spominov na profesorja Kniezso. Nikoli pravzaprav ni bilo priložnosti, da bi mu s hvaležnostjo izrazil priznanje, kaj je pomenil meni in mnogim slovanskim študentom, ki smo se zbirali v njegovem seminarju. Nam neizkušeni bil podpornik in zaščitnik, voditelj k resnemu, stvarnemu in zavestnemu miselnemu delu. V veliko veselje mu je bilo, če je v kom odkril tudi le skromne vzgibe znanstvene volje, začetke težnje po samostojnem poglobljanju v še neraziskane krajine duha, ki oživlja jezik. Vseskozi ga je odlikovala skromnost, brezobzirno spoštovanje resnice in izrazita demokratičnost. V času medvojnega potujčevalnega pritiska se ga ni prijel niti prašek šovinizma in je v predavanjih in v tisku (tako npr. dve predavanji v zborniku *A magyarság és a szlávok*, 1942) brez pridržkov izpovedoval svoje znanstveno prepričanje, kar v slovenskem primeru pomeni, da se ni pomišljal izjavljati resnico o slovenskem značaju Premurja ipd.

S profesorjem Kniezso je legel v grob človek, čigar znanstvene zasluge postajajo še očitnejše, ko ga več ni. Kolikor bo madžarska slavistika črpala iz njegovega duhovnega izročila in kolikor jo bodo vodile njegove pobude, ne bo zgrešila prave poti.

Stefan Barbarič

LITERARNOZGODOVINSKI DELEŽ V SLAVISTIČNI REVIJI

Slavistična revija (1948—1963) ima pomembno slovenistično tradicijo v predvojnih strokovnih časopisih. Njena prva številka je izšla ob tridesetletnici *Časopisa za jezik, književnost in zgodovino* (1918—1931) in prav takrat je minilo tudi deset let od ustanovitve *Slovenskega jezika* (1938—1941). Zavestna včlenitev v kontinuiteto stroke in vednost o aktualnih problemih, ki bi jih morala reševati slovenska slavistika, so ji od rojstva dalje (1948) določale nekatere zunanje lastnosti. Uredniški odbor je bil sestavljen iz predstavnikov slavističnega in komparativnega oddelka ljubljanske univerze ter od predstavnika SAZU. V posameznih letnikih so bile kombinacije naslednje: 1948—1949: Anton Bajec, Boris Merhar, Anton Ocvirk; 1950—1951: Anton Ocvirk, Fran Ramovš, Josip Vidmar; 1954: Rajko Nahtigal, Anton Ocvirk, Josip Vidmar; 1955—1958/I: Tine Logar, Rajko Nahtigal, Anton Ocvirk, Franc Tomšič, Josip Vidmar; 1958/II—1963: France Bezlaj, Anton Ocvirk, Dušan Pirjevec, Josip Vidmar. Fluktuacije v lingvističnem delu uredništva so posledek naravnih premen v generacijah (smrt Frana Ramovša in

Rajka Nahtigala). Literarnozgodovinski del je od začetka dalje v rokah komparativista Antona Ocvirka, ki se mu 1950. leta pridruži še Josip Vidmar, v drugi polovici 1958 pa že tudi predstavnik mlajšega rodu, komparativist Dušan Pirjevec. Z izjemo Borisa Merharja, ki je deloval kot urednik dve leti, torej stolica za slovensko literarno zgodovino ni zastopana. To je prvo nasprotje, ki ga velja ugotoviti v okviru naše teme. To nasprotje je toliko bolj očitno, ker je bila intencija uredniškega odbora usmerjena na tista delovna področja, ki so pretežno predmet slovenističnih raziskav. Glavni urednik Anton Ocvirk je za prvo številko *Slavistične revije* napisal programski sestavek *Slavistična revija in literarna zgodovina* (SR 1948, str. 1—4), iz katerega je treba povzeti naslednje: Urednik je bil prepričan, »da ni mogoče uspešno uravnati našega slavističnega prizadevanja brez glasila, namenjenega podrobnemu razpravljanju o slovenski slovstveni preteklosti in besedi«. Treba je izdelati že načete probleme, odkriti še nepregledano gradivo in spoznavati nove znanstvene dosežke. Gre za analitične posege, ki pa se morajo odmakniti od skrajnega pozitivizma. Slovenska literarna veda se je bala »načenjati pereča sodobna vprašanja«. Zaradi tega strahu raziskav o književnosti XX. stoletja tako rekoč ni. Le malo bolje je z obdobjem realizma in moderne. »Ujeti v začarami krog znanstvene akribije, se nismo upali spustiti v nemirno, a zato tem bolj oplajajoče valovanje idej neposredne sedanjosti in življenja samega — v strahu, da ne bi zabredli v nevarne globine toka in izgubili ravnotežja.« Edino sintetična razlaga lahko vrednoti in spoznava ustvarjalce po njihovem bistvu. Njej naj bi se priključilo še preiskovanje mednarodnih stikov, odvisnosti in vplivov. Urednik omenja zlasti odnose nasproti Slovanom, ki so najmanj raziskani.

Podobno je s preučevanjem pesniške oblike in sloga, ki je nujno, če hočemo kdaj dobiti slovensko poetiko in stilistiko. Do njiju je mogoče priti samo s temeljitim delom, ki je utemeljeno v zgodovini in v vzročnosti. Za razjasnitev in utrditev sodobnih znanstvenih perspektiv je potrebna znanstvena kritika, oprta na dejstva in gradivo, poglobljena s smislom za idejno razčlenjevanje oporišč našega zgodovinskega iskanja in s čutom za sintetično razumevanje slovenskega dogajanja.

Iz opisanih uredniških misli jasno izstopajo štirje delovni kompleksi: raziskovanje slovenske književnosti, primerjalno preučevanje slovenske literature, preučevanje pesniške oblike in sloga ter znanstvena kritika literarnozgodovinskih in literarnoteoretičnih del. »Tako bo nova revija dograjala na izsledkih tradicije v tesnem stiku s sedanjostjo in s temeljnimi gibalni življenja našo novo znanstveno misel in literarnozgodovinsko spoznanje.«

Delež literarne zgodovine v *Slavistični reviji* bi po navedenem programu moral biti osrednji, vsestranski in najbolj temeljito zastavljen. V uredniškem sestavku preseneča, da zavzema samo stališče do literarnoznanstvenih problemov, kar bi govorilo za to, da je bila *Slavistična revija* prvotno usmerjena samo v takšno smer. Ko je kasneje praksa pokazala drugače, je sourednik France Bezljaj to drugo nasprotje popravil in napisal problemsko programatični članek *O nalogah slovenistike (Slavistična revija 1959/60, str. 95—103)*.

V naslednjem sestavku so upoštevani samo tisti literarnozgodovinski prispevki, ki jih navaja *Slavistična revija* v svojih kazalnih v razdelku »razprave«, ne obravnavajo pa se »zapiski in gradivo« ali zgodovina slovenistike (npr. Antona Ocvirka in Bratka Krefta prigodni študiji ob jubileju Franceta Kidriča v *Slavistični reviji* 1950). S to razbremenitvijo se izvajanja lahko osredotočijo bistveno, tj. na študije, ki so analitično ali sintetično obravnavale katerega od mogočih problemov slovenske literarne preteklosti.

V dosedanjih letnikih *Slavistične revije* je največ raziskovanja slovenske književnosti. Pri tem pa so glede na kriterij slovstvenih obdobij opazni zelo veliki razločki. O slovenskem srednjem veku in njegovi problematiki ni nobenega prispevka. O reformaciji in protireformaciji pišejo Albert Kos, Anton Slodnjak in Mirko Rupel. Problemi so postavljeni načelno (A. Slodnjak je, vzpodbujen od zgodovinarja G. Stöckla, razmišljal o vzniku slovenske reformacijske misli) in gredo v središče stvari (izredno tehtna razprava A. Kosa o družbenem nazoru naših reformatorjev). Delo M. Rupla je zasnovano na pozitivističnih načelih. Gradivsko v mnogočem razširja znanstveno vednost, manjka pa mu koncepcije osmišljevanja in sovisnosti.

O razsvetljenstvu *Slavistična revija* nima nobenega prispevka. V obdobje romantike je najbolj posegel Anton Slodnjak s ciklusom *Prispevki k poznavanju Prešerna in njegove dobe*. Dotedanjo prešemoslovsko metodo pozitivizma je premaknil v psihološko in estetsko in na osnovi novo odkritega gradiva je dokaj spremenil in razširil kulturno-

zgodovinske poglede na prvo polovico XIX. stoletja. Podal je interpretacijo dobe in Prešerna, ki ponekod sicer kliče po dopolnitvi ali ugovoru, ni ji pa mogoče odrekati izvirne zasnovе, znanja, intuicije in doslednosti. Takšni so tudi drugi Slodnjakovi sestavki (o Stanku Vrazu, o pojmovanju kritike v južnoslovanski literarni historiografiji ipd.). Zanesljiva analitična logika preveva sestavke Joke Žigona, Franceta Kidriča in Alfonza Gspana. Zadnji je opravil v zvezi s Prešernom pomembno tekstološko delo (problem *Zdravljice* in Grünovih *Treh želja*).

O realizmu so pisali Marja Boršnik, Franc Koblar in Stane Mihelič, s priložnostnim člankom pa se je javil tudi Hrvat Josip Badalič. Študije so kulturnozgodovinskega pomena (Miheličeva o ustanovitvi *Novic*, prinašajo novo gradivo (M. Boršnik, Fr. Koblar, J. Badalič), le M. Boršnikove se dvigajo do sintetičnega razbora (*Književna gibanja kot odsev družbenega razvoja, Stilni premiki v slovenski književnosti med klasičnim in modernim realizmom*). Študija Borisa Paternuja (*Nastanek teorije realizma in slovenski književnosti*) pa je povzetek avtorjeve knjige o Levstikovi literarni kritiki in estetiki (1962).

Razdobje moderne ima v *Slavistični reviji* več raziskovalcev. Franc Koblar je genetično podal nastanek in delo Zadruga. Problemsko so se moderne lotili Marja Boršnik, Joža Mahnič, Fran Petre in Dušan Pirjevec. Zlasti zadnji zasluži vso pozornost, ker je v svojih študijah (*Župančič in Cankar, Cankar in naturalizem*) prvi nas prvi uporabil sodobno integralno znanstveno metodo in z njo dosegel pomembne rezultate. Metodološki razpon je tudi v tem obdobju precejšen: gre od pozitivističnih načel v sintetičnost, pri F. Petretu pa se prevesi v esejistični prijem. Moderna je tudi zadnje umetnostno obdobje, ki ga je obravnavala *Slavistična revija*. Razen omenjenega so v njej še posamezni prispevki iz folkloristike (Ivan Grafenauer) in kroatistike (Emil Štampar, *Suvremeni hrvatski roman*). Na širše slavistično področje posegajo Rajko Nahtigal, Monica Patridge, Anton Slodnjak, Antun Barac, Mirko Rupel, Bratko Kreft idr. Večina teh sestavkov je priložnostnih in gre le redkokdaj k bistvenim vprašanjem.

Primerjalnega preučevanja slovenske književnosti se loteva več avtorjev. Izhodišče pri Slovencih imajo Lino Legiša (Stritar, Župančič), Joža Mahnič (Župančič), Tatjana Kopitar (Stritar) in Dušan Voglar (V. Vodnik). Zunanje prijemalščice pa imajo Dušan Moravec (W. Shakespeare), Bratko Kreft (ruska književnost), Veno Taufer (M. Gorki), O. Berkopec (Fr. L. Čelakovský), Emil Štampar (ruska revolucija) in Rozka Štefanova (A. Mickiewicz). Problemi so obdelani z različnih aspektov, saj je znano dejstvo, da so prispevki v glavnem ali diplomske naloge ali disertacija. Tisto, kar je izven tega, pa je gradivski drobiž.

Sestavka, ki bi posebej obravnavala pesniško obliko in slog, v *Slavistični reviji* ni (delno se temu približujeta, toda ob specifičnem problemu, D. Číževski in R. Jakobson). Zelo revna pa je tudi bera po znanstveni kritiki literarnozgodovinskih in literarnoteoretičnih del. Značilna polemika med A. Gspanom in A. Slodnjakom ob izdaji Prešerna ter ocene Petretove knjige o Cankarjevem rodu in mladosti je iz slovenistike precej vse, kar je o tem objavljenega v *Slavistični reviji*. O dogajanjih v svetovni slavistiki poročajo Dušan Pirjevec, Anton Slodnjak, Nikola Pribič, Nikolaj Preobraženski, Mirko Rupel in Boris Urbančič. V njihovih sestavkih se je znanstveno zainteresirani bralec lahko poučil o W. Walderju (knjiga o Cankarju), M. Ibrovcu (Kopitarjev odnos nasproti Francozom), E. Winterju (zveze med mestom Halle in slovenskim razsvetljenstvom), G. Phelpsu (ruski roman v angleški književnosti), J. Badaliču (problem protestantizem) in F. Wollmanu (zbornik ob sedemdesetletnici). O madžarski slavistiki je pisal Andreas Angyal, Andrej Budal pa o slovenistiki v Italiji po drugi svetovni vojni.

Navedeni podatki pričajo, da imamo v *Slavistični reviji* opravka s še nekaterimi nasprotji. Predvsem lahko ugotovimo velik prepad med uredniškimi željami in med stvarno vsebino revije. *Slavistična revija* je dosegla doslej 3786 strani, od katerih jih 1485 (približno 39 %) odpade na literarno zgodovino. Ta odstotek je sicer precejšen in bi bili, ko bi se držali samo kvantitativnih kriterijev, z njim lahko zadovoljni. Ko pa opravljeno delo pomerimo ob stvarne probleme slovenske literarne zgodovine, ugotavljamo določeno nezadostnost. *Slavistična revija* je najprej izpustila problematiko slovenskega življenja med IX. in XVI. stoletjem; v njej ni zastopano XVIII. stoletje, od XX. pa samo tisti del, ki ga zavzema moderna. Pri tistih površinah literarnega življenja, o katerih imamo prispevke v *Slavistični reviji*, pa je prav tako potrebno ugotoviti nekaj stvari. Bistvenih problemov se lotevajo nekatere študije o reformaciji, romantiki in moderni. Prevladuje pozitivistično-analitični pristop, ki je razširjen s socialnimi in psiho-

loškimi ter ponekod z estetskimi postavkami. Do sintetične razlage so se povzpeli Marja Boršnik, Boris Paternu in Dušan Pirjevec.

Literarnozgodovinski delež v *Slavistični reviji* je torej ostal daleč od programskih zamisli. Prepuščen slučajnosti in brez enotnega idejnega žarišča se je premalo spoprijemal z živo aktualnostjo preteklosti in sodobnosti. Za to je več razlogov. Nekaj jih je vidnih že iz dosedanjih opažanj. Hkrati z rastjo literarne zgodovine v *Slavistični reviji* ni rasla literarnoteoretična misel. Časopis si je skoraj povsem zaprl vrata v svet. V njem ni najti informacij o izredno zanimivih literarnoznanstvenih tokovih sodobnega sveta, o njihovih idejnih in metodoloških izhodiščih. *Slavistična revija* ni zavzela stališča nasproti pojavom, ki so vzbujali slehernega njenega bralca (npr. Wolfgang Kayser, Emil Staiger, ameriški »new criticism«, strukturalizem ipd.). Ta neobveščенost se je recipročno maščevala tudi v širini aspektov in v metodološki izdelanosti določenih prispevkov. Za večino njih je namreč značilna precejšnja konservativnost, strah pred novim in premajhen občutek za razločevanje bistvenega od nebistvenega. Spoznavna pomanjkljivost in metodološka neizdelanost sta rezultat ne vključenosti v pozitivne tokove sodobne znanstvene misli v svetu. To je povzročilo močno stagnacijo in celo upad znanstvene misli na Slovenskem.

Poseben problem so tudi sodelavci. *Slavistična revija* je prvo številko začela s prispevkom Franceta Kidriča (*Prešernov kritik Buchenhain*). V njej so doslej najbolj številno zastopani avtorji po naslednjem zaporedju: Anton Slodnjak (218 str.), Dušan Pirjevec (142 str.), France Koblar (138 str.), Mirko Rupel (128 str.) in Marja Boršnik (63 str.). Težišče je na tako imenovani postkidričevski generaciji literarnih zgodovinarjev. Edina izjema je komparativist Dušan Pirjevec, pripadnik povojnega rodu, ki je kot urednik objavil dva pomembna prispevka o moderni. Preseneča odsotnost obeh drugih literarnozgodovinskih urednikov (Anton Ocvirk in Josip Vidmar), ki sta oba znana literarna znanstvenika. Od mlajših predstavnikov slovenske slavistike je v *Slavistični reviji* zastopan samo Boris Paternu, ki je vanjo prišel s svojim referatom za sofijski slavistični kongres (*Nastanek teorije realizma v slovenski književnosti*). To dejstvo je zanimivo z več strani. Predvsem je gotovo, da je z uredniško politiko nasproti slavistom nekaj narobe. Ta ugotovitev postane tembolj očitna, če vzporedimo literarnozgodovinski del z jezikoslovnim, v katerem je situacija pravzaprav boljša. Zgornji primer pa poleg tega kaže še drugo značilnost. Boris Paternu, ki se je lotil ene središčnih tém slovenske književnosti, in Dušan Pirjevec, slavist in komparativist mlajšega rodu, sta pomembno dopolnila vsebino literarnozgodovinskega deleža v *Slavistični reviji*.

Kakšni bi bili potemtakem rezultati analize o literarnozgodovinskem deležu v *Slavistični reviji*? Najprej se vsiljuje spoznanje, da ta časopis v slovenski literarni zgodovini ni imel tiste vloge, ki bi jo po njegovem programu in po dejanskem položaju znanstvenega tiska pričakovali. Reševanje slovenskih in slavističnih literarnoznanstvenih problemov je bilo prepuščeno slučajnosti. S premalo širokim odnosom tako do stvarnih problemov kot do sodelovanja si je *Slavistična revija* odvzela možnost, da postane živ in aktualen slavistični časopis, katerega izid bi literarni zgodovinar pričakoval z nestrpnostjo. Premalo je bilo sprorijemanja s tistimi vozlišči, skozi katera je v zadnjih nekaj desetletjih prehajala literarna znanost v svetu. *Slavistična revija* je premalo služila znanstvenemu osveščanju, zato so nekateri notranji premiki v slovenski literarni zgodovini šli mimo nje. Zato tudi — razen v redkih omenjenih primerih — ni prispevala nič bistveno novega k procesu prevrednotenja slovenske literarne preteklosti. Ostala je nad problemi; aristokratsko vzvišena se ni mogla postaviti na mesto, na katerem bi lahko postala sinteza in izvir literarnoznanstvenih spoznanj.

Čeprav ima literarnozgodovinski delež v *Slavistični reviji* vrsto problematičnih značilnosti, je kljub temu vzdrževal kontinuiteto slovenske literarne znanosti in jo predstavljal svetu. Ker je bila uredniška koncepcija odmaknjena od življenja in ji je šlo za pozitivistično pojmovano in strogo zaključeno znanost, ni podlegala različnim dnevnim geslom, ki so povzročila težko škodo nekaterim drugim slovenskim narodom. Tako se lastnost, ki je z ene strani problematična, spreminja v pozitivno vrednoto. To je relativizem našega časa, ki je bistveno ogrozil zlasti humanistične vede. Kot posledica razbite vere v determinizem pojavnih oblik življenja in kot nasledek razvrednotenja poznanih literarnoznanstvenih metod je literarna zgodovina uveljavila subjektivistično interpretacijo. *Slavistična revija* se je takšnim tendencam upirala s solidnostjo pozitivistično snovanih študij in razprav. S tem je vzdrževala določeno ravnotežje, ki pa ima zapletene posledice. Odvrčajoč se od svoje skrajnosti, je sama zašla v nasprotno skrajnost ter s tem postala neplodna. Njena pot v prihodnost je mogoča samo v ustvar-

jalni oživitvi in v strnitvi vseh literarnoznanstvenih pristopov. To je odnos nasproti tradiciji. Nasproti sodobnosti pa bo treba biti kar najbolj odprt, ker je edino s tipalkami na vse strani mogoče biti v kontekstu časa, v katerem živimo. Zato ni več mogoče kakršnokoli zapiranje v pozitivistično strogo omejene znanstvene discipline. Le-te prehajajo ena v drugo, prežemajo se in žive kot enota spoznavnega procesa, ki ima več aspektov. Zato je pot *Slavistične revije* v prihodnost mogoča samo, če bo peljala skozi sintezo dosedanjih znanstvenih dosežkov v integracijo s sodobnimi duhovnimi tokovi v svetu.

Jože Pogačnik

NEKAJ UGOTOVITEV OB POPOLNEM IZPISU VODNIKOVEGA ROKOPISNEGA NEMŠKO-SLOVENSKEGA SLOVARJA

Kot je znano, je pisal Vodnik prvopis svojega slovarja od 7. marca 1804 do 23. decembra 1806 malone nepretrgoma, razen od konca avgusta do 22. novembra 1806. V tem času — ali vsaj ne dolgo potem — pa je tudi na čisto prepisal najobširnejšo nemško črko A, tj. 307 in pol strani rokopisa s 24.074 slovenskimi besedami. Ves Vodnikov slovar obsega 95 zvezkov + Pridav, ki imajo skupaj 2532 popisanih strani v velikosti $19 \times 23,5$ cm.

O Vodnikovem rokopisnem *Slovenskem Besednjaku* so pisali že M. Čop, F. Wiesthaler, I. Grafenauer, F. Kidrič, A. Gspan, S. Suhadolnik in še več drugih. Najbolj izčrpno je o Vodniku kot jezikoslovcu pisal I. Modic (DS 1909). Tu hočem povedati samo nekaj tistega, kar sem ugotovil pri popolnem izpisu tega slovarja za Inštitut za slovenski jezik pri SAZU.

V Vodnikovem slovarju je 139.488 slovenskih besed-gesel. Te besede so troje vrste. Najprvo tiste, ki jih je zapisal Vodnik s črnolom pri prvopisu (vseh je okrog 105 tisoč). Okrog 20 do 25 tisoč slovenskih besed je Vodnik pripisoval v slovarju do svoje smrti. Zadnji pripis je od 27. sept. 1817 (pri geslu Wohnen). Večina Vodnikovih pripisov je zapisana s svinčnikom, včasih zelo nerazločno; sedaj so že zabrisani, tako da jih komaj razbiramo. Nekaj pripisov je tudi s svetlejšim črnolom. Vsaka Vodnikova s svinčnikom pripisana beseda ima na listku posebno pripombo, koristno za razpravljanje o nastajanju slovenskega besedja. Tretjo vrsto besed (9500 jih je) pa so pripisali v slovar po Vodnikovi smrti tisti, ki so ga prebirali in uporabljali. Redki teh pripisov s svinčnikom do dobre nove slovenske besede, večji del so vzete iz hrvaščine, iz Murkovega in Janežičevega slovarja itd. Pripisi so iz leta 1850; sodeč po zapisih v bohoričici, pa jih je nekaj gotovo starejših. Tudi vsak tak poznejši pripis ima na listku pripombo, tako da je Vodnikovo blago lahko ločiti od tujega.

Po Vodnikovem zapisu na kraju *Besednjaka* ima slovar 30.506 nemških gesel. Sprva več geslom Vodnik ni pripisal slovenskih pomenov; takih nemških gesel je npr. pri črki A 33, v Pridavu 7, vseh v *Besednjaku* pa je razmeroma malo, nikakor ne prek tisoč. Nemščino je pisal Vodnik bolj slabo in z napakami; vsako malce nenavadnejše nemško geslo je rad opredelil z obširnimi opisovanjem, gesla pa ponavljal v več pisnih oblikah.

Vodnik je prvi slovenski slovarnik, ki si je prizadeval, da bi zbral kar najbolj širokogrudno in čim več pristnih slovenskih besed, ki so jih govorili in pisali tedanji Slovenci na celovitem slovenskem ozemlju. Mirno smemo trditi, da bi bila razvoj in veljava slovenščine precej drugačna, ko bi se bil Vodnikov slovar natisnil (in Hlipolotov iz l. 1711—1712). Če iz obeh slovarjev odvejamo pleve, ki jih pa ni kdovekaj, sta oba slovarja natrcana s tolikim bogastvom slovenskega jezika, da bi se bilo ob njiju zastavljalo in razbilo vsako omalovaževanje slovenščine.

Ceprav se je oziral Vodnik tudi po tujih vzorih in je iskal zdaj pa zdaj primernih besed v ruščini, češčini, hrvaščini, lužiščini, pri Belostencu, Eberhardu, nekem Anonymusu, itd., je kljub temu vendarle ohranil samostojno, samosvojjo presojo, redkokdaj ga je zapeljal tuj zgled v zmoti. Vodniku je šlo v vsem za res ljudski, naroden vse-slovenski besedni zaklad in je bil pri zbiranju le-tega neutruđen.

Vodnik je prvi slovenski leksikograf, ki si je prizadeval, da bi zbral kar najbolj širokogrudno in čim več pristnih slovenskih besed, ki so jih govorili in pisali tedanji Slovenci. V rokopisu je nešteto pripomb, v katerih je Vodnik naznačil, kje, kdaj in od koga je slišal ali vzel kako besedo. M. Cigale, ki je v svojem nemško-slovenskem slo-